

לכפול פירושו: ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות היינו שיאמר לו לקט משדי ואתן לך מזונך: ב נתקוצצה פעל נגזר מן קוצים. עניינו שהוסרו הקוצים ממנה: נטייבה "גזרת", כלומר שחרשו והפכו אותה היטב: נדיירה טופלה בזבלים, והוא גם נגזר מן דיר, ודיר שם המקום שנקצצים בו הלחץ והצקר ולנים בו בשזם מן המרעה. וכבר ביארנו שענין בטובה החזקת טובה ותודה, וכאילו הוא המספק לו זרכו. ואין הלכה כר' יהודה: ג נירין האדמות הפוכות על ידי חרישה. אין שוכרין אותן מישראל כדי לזרען צמולאי שזיעת, וזה קנס להם מפני שעזבו וחרשו אותן בשזיעת. ומה שאמר מחזקין ידי גוים כדיצור מישראל יומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל

ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות: דהא אפילו טובת הנאה אין מחזקין זה לזה: דהא אמרין כשניטלו קוציה ורצנן הקוצים ממנה: נטייבה "גזרת", כלומר שחרשו והפכו אותה היטב: נדיירה טופלה בזבלים, והוא גם נגזר מן דיר, ודיר שם המקום שנקצצים בו הלחץ והצקר ולנים בו בשזם מן המרעה. וכבר ביארנו שענין בטובה החזקת טובה ותודה, וכאילו הוא המספק לו זרכו. ואין הלכה כר' יהודה: ג נירין האדמות הפוכות על ידי חרישה. אין שוכרין אותן מישראל כדי לזרען צמולאי שזיעת, וזה קנס להם מפני שעזבו וחרשו אותן בשזיעת. ומה שאמר מחזקין ידי גוים כדיצור מישראל יומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל

ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות: דהא אפילו טובת הנאה אין מחזקין זה לזה: דהא אמרין כשניטלו קוציה ורצנן הקוצים ממנה: נטייבה "גזרת", כלומר שחרשו והפכו אותה היטב: נדיירה טופלה בזבלים, והוא גם נגזר מן דיר, ודיר שם המקום שנקצצים בו הלחץ והצקר ולנים בו בשזם מן המרעה. וכבר ביארנו שענין בטובה החזקת טובה ותודה, וכאילו הוא המספק לו זרכו. ואין הלכה כר' יהודה: ג נירין האדמות הפוכות על ידי חרישה. אין שוכרין אותן מישראל כדי לזרען צמולאי שזיעת, וזה קנס להם מפני שעזבו וחרשו אותן בשזיעת. ומה שאמר מחזקין ידי גוים כדיצור מישראל יומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל

ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות: דהא אפילו טובת הנאה אין מחזקין זה לזה: דהא אמרין כשניטלו קוציה ורצנן הקוצים ממנה: נטייבה "גזרת", כלומר שחרשו והפכו אותה היטב: נדיירה טופלה בזבלים, והוא גם נגזר מן דיר, ודיר שם המקום שנקצצים בו הלחץ והצקר ולנים בו בשזם מן המרעה. וכבר ביארנו שענין בטובה החזקת טובה ותודה, וכאילו הוא המספק לו זרכו. ואין הלכה כר' יהודה: ג נירין האדמות הפוכות על ידי חרישה. אין שוכרין אותן מישראל כדי לזרען צמולאי שזיעת, וזה קנס להם מפני שעזבו וחרשו אותן בשזיעת. ומה שאמר מחזקין ידי גוים כדיצור מישראל יומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל

מכירת הש"ם

א"מ"ק דף יג: גיטין דף מד: זכורות דף לד: (ב) לקמן פ"ה מ"ט: גיטין דף סא:

רמב"ם דפוס ישן

ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות. כגון שיאמר לו לקוט משדי ואתן לך מזונך: ב נתקוצצה פעל נגזר מקוצים ענינו להסיר הקוצים ממנה: נטייבה. ר"ל חרשו אותה היטב והפכו אותה היטב: נדיירה. נעבדה בזבלים והוא נגזר מן דיר, ודיר שם מקום יקבצו שם הצאן והבקר וילינו שם בשזם מן המרעה וכבר בארנו פ"י בטובה שהוא גמילות או שבח וכאילו עושה לו שאילתו. ואין הלכה כרבי יהודה: ג נירין. הארץ המהופכת בחרישה אין שוכרים אותה מישראל כדי שזיעתה במוצאי שביעית להיות קנס להם מפני שעבדה והפכה בשביעית: ושאר מחזיקין ידי עבדים. בדיבור לא במעשה כגון שיראה אותם עובדין בשביעית ויאמר להם ה' עמכם או כדומה לזה:

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

לבעליהן דרחמנא אפקרינהו. ר' טרפון ירד לאכול קציעות בתוך שלו שלא בטובה כבית שמאי ראוהו סנטרין התחילו חבטין אותו עלוי כיון שראה עצמו בסכנה אמר להון בחייכון אמרין גו בייתיה דר' טרפון שיכינו לו תכריכין כיון ששמעו הסנטרין כך נפלו על אפיהון ואמרו לו ר' מחול לנו ומחל להן. באילין תרתין מיליא נהג ר' טרפון כבית שמאי וסכין, בהדה, ובקרית שמע (ברכות דף י:). א"ר אבהו בשם ר' חנינא בן גמליאל כל ימיו של ר' טרפון היה מתענה על דבר זה ואמר אי לי שנתכבדתי בכרתה של תורה. רבי יהודה אומר חילוף. בית שמאי לקולא כלומר בטובה ושלא בטובה. ובית הלל לחומרא, אין אוכלין אלא שלא בטובה. והכי נמי העיד רבי יהודה במשנת עדיות. ג חוכרין נירין. פ"י כבר פירשנו (דמאי פ"ו) שהחוכר בפירות. כלומר חוכרין נירין מן הגוים בשביעית כדי לזרען במוצאי שביעית. אף על פי שנמצאין גורמין לגוים שיחרשו בשביעית. ומחזקין ידי גוים בשביעית. פירוש אומרים חרשו

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

ומלקט משם העשבים. נחשדו שהיו מלקטין בטובה והן אומרין שלא בטובה ליקטנו, התקינו שיהו מביאין מן הקרוב ומן המצוי. גרסי' שם עוד בירושלמי ליקט הגסין מהו שיחזור וילקט מן הגסין שבדקין, והשיבו אסור שאם אמר את כן אף הוא מלקט שדהו בשביעית. ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות. פ"י הואיל ואפי' טובת הנאה אין מחזיקין זה לזה כיצד יתן זה לזה מזונות. ב שדה שנתקוצצה. פ"י שניטלו קוציה, וירושלמי אומר שנחרשה. תזרע למוצאי שביעית. נטייבה. גרסי' בירושלמי על דעתיה דרבנן דהכא דפרשי נקוצצה נחרשה איזהו הטיוב, כל העם חורשין פעם אחת והן חורשין ב' פעמים. או שנדיירה. פ"י שנובלה פעם אחת כדרך זיבול השדות [אן] ב' פעמים כמו הטיוב. שדה שנטייבה בית שמאי אומרים אין אוכלין וכו'. בית שמאי אומרים אין אוכלין פירות שביעית בטובה. פ"י אין מחזיקין טובה (לכלום) [לשום] בן אדם ואפי' 1 כצ"ל, ופ"י לרבנן דהכא (הגרנ"ז). 2 כפתור ופרח.

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות: דהא אפילו טובת הנאה אין מחזקין זה לזה: דהא אמרין כשניטלו קוציה ורצנן הקוצים ממנה: נטייבה "גזרת", כלומר שחרשו והפכו אותה היטב: נדיירה טופלה בזבלים, והוא גם נגזר מן דיר, ודיר שם המקום שנקצצים בו הלחץ והצקר ולנים בו בשזם מן המרעה. וכבר ביארנו שענין בטובה החזקת טובה ותודה, וכאילו הוא המספק לו זרכו. ואין הלכה כר' יהודה: ג נירין האדמות הפוכות על ידי חרישה. אין שוכרין אותן מישראל כדי לזרען צמולאי שזיעת, וזה קנס להם מפני שעזבו וחרשו אותן בשזיעת. ומה שאמר מחזקין ידי גוים כדיצור מישראל יומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל

הערות לר"ש

- 1 כ"י. ובר"י: אשפתות שלא הניחו אלא כדי. 2 שנדיירה. [פ"י] שהכניס הצאן שם לזבלה כבוונה (רש"י). 3 הג' קה"י. 4 כ"י. ובר"י: הטיבה ומת בנו זורעה.

ליקוטים

ב. במשנה. שנטייבה או כו'. עיין בתוס' דגטין דף מ"ד ע"ב ע"ש. (מים חיים) בש"א אין אוכלין פירות בשביעית בטובה כו'. הן לפי הגי' שלפנינו בעדיות פ"ה (מ"א), והיא גי' הראב"ד שם, צ"ל גם הכא בדברי ב"ש אלא בטובה. ובהו יישבתי המנהג שאומרים לכהנים אחר ירידתם מן הדוכן ישר כוחכם. אשר רבים לעגו ע"ז כיון שהם מצוים בכך, ועוברים בג' עשין אם לא יברכו. דהא ה"ג מצוים הבעלים להפקיר, ואפי"ה מותר להחזיק להם טובה לכ"ע. (רש"י)

פירוש הרא"ש

קנסו דהכא לא שייך ערמה: נדיירה. שהולין לה זבל יותר מן השיעור המפורש לעיל (פ"ג מ"ג) או שעשה זה סחר יותר ממנה שהמירו חכמים (פ"ג מ"ד): ושדה האי"ן. שנטייבה בשביעית פליגי ב"ש וצ"ה אם מותר לאכול פירותיו בשביעית: בטובה. לא יחזיק טובה לבעלים לרחמנא אפקרינהו ואם מחזיק טובה נראה דמן השמור הוא מלקט: ג חוכרין נירין. מקבל שדה מן הגוי וכן כורין לשנה, ומתנה עמו בשביעית שימלאנה חרושה למוצאי שביעית, ששצביל עלמנו חרשה הגוי כדי שיוסיפו לו דמיו חכירותה: אב"ל דא מישראל. החשוד על השביעית אע"פ שיש שהות צמולאי שביעית לחורשה קודם ומן הזרע כיון דישראל חשוד הוא חיישין שמא יחרשה בשביעית: ומחזיקים ידי

פירוש הרא"ש

חיישין דלמא אחי ללקט הדקים [לנקות הקרקע]: ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות. דאפילו בטובה חסור. ומסיק צירושלמי נחשדו להיות מלקטין בטובה ואומרים שלא בטובה לקטנו התקינו שיהו מביאין מן הקרוב ומן המצוי: פליגי צירושלמי איכא מ"ד שנטלו קוציה, ואיכא מ"ד שנחרשה, כי חרישה הראשונה היא להמית הקוצים שנמחו צמון התצוצה: תזרע למוצאי שביעית. לפי שלא הוכנה עדיין לזריעה לא קנסוהו: נטייבה. מאן דמפרש נקוואה ניטלו קוציה, נטייבה היינו נחרשה, ומאן דמפרש נקוואה נחרשה, נטייבה שנחרשה פעם שנית. וצירושלמי מוכח שאם הטייבה ומכרה לא יזרענה הלוקח שמא יערים כדי שימלא קופצים לקנותה, ואם הטייבה ומת מסיק צ"י השולח וצ"י כל פסולי המוקדשים ללא

פירוש הרא"ש

1 מהר"י קורקוס פ"א ה"טו. 2 ראה מהר"י קורקוס פ"א ה"יג.

עין משפט נר מצוה
 ו מ"י פ"י מהל' עכו"ס הל' ה. ז מ"י פ"א מהל' שמיטה ויוכל הל' ית. ח מ"י פ"א מהל' שמיטה ויוכל הל' יט. ט מ"י פ"א מהל' שמיטה ויוכל הל' כה, כב.

מסורת הש"ס

(ב) ז"צ דף ע"ג: נדה דף ט:

רמב"ם דפוס ישן

ושאמר **שוא"ץ** בשלומן. פירוש אפילו בימי חגיגה: ד כבר פירשנו שמד"ף הוא המקצץ והכורת כדי שיהא מיקל רוב הנטיעות ושאמר בכאן **המד"ף בזיתים**. הוא שיכרתם להיות עצים לאש: וב"ש **אומרים** אפילו כשיעקור שרש אחד או שנים אסור לו לעקור שרשיו מן הארץ שלא יתקן את הארץ. וזהו ענין שאמר **יגום**. כלומר יכרות על פני הארץ ויניח השרשים בארץ: **ובית הד"ף** מתירים לעקור השרשים ואם עקר **ש"ש** אילנות בשורה אחת אסור לו לעקור שרשיהם מפני שהוא מקום גדול ומתוקן לזרוע בו ויהיה כאילו עוקר אילנות להחזירם לשדה לבן וכל זה עבודת הארץ: **ההמבדיל** עצי הזיתים לקחת מהם עצים לא יכסם בעפר מפני שהיא עבודה: **ובתולת שקמה**. הוא הצמח הראשון שיצא בה קודם שיכרתו אותה, והשקמה מין מן התאנים, כורתים האילן במקום דיוע ממנו כדי שיתחוק כמו ויתן פריו בעתו לרוב כמו הזמיר לכרמים:

הערות לר"ש

2 כ"י. ובד"י: אבל מכסהו בעפר ובקש.

ליקוטים

ד. במשנה. ומודים במחליק עד שיגום. פ"י לא שרי רק באופן שיגום. והרבה תמצא בלשון חז"ל שמוש מלת עד על כוונה זו והתו"ט לא ירד כאן לזה. (ש"ש)

[מכאן ש"י"ד לעמוד הבא]

ז. במשנה. משזריחו. עיין מה שתמה התו"ט על הרמב"ם ז"ל שפי' כשזריחו הגפנים ע"ש, ולי נראה ליישב שהרי יש לדקדק נמי על פי' הרע"ב שפי' כאן שהזריחו הוי התחלת בישולן, ובמעשרות (פ"א מ"ב) פי' דשיבחו הוי התחלת בישולן, וזה כשילת הרמב"ם. ולכן נ"ל דס"ל דהכא דקתני ביחלו ר"ל שנגמר בישולם, אבל גבי מעשרות דקתני משיבחו משמע התחלת בחול דהיינו התחלת בישולן, וראיה מבי"מ (פח): ע"ש, ולפי זה סיפא דמתני' ע"כ קאי אהזריחו ולא אביחלו כנ"ל ונכון הוא. (מים ח"ים)

נסידי לה מינך צמר שמיטתא, וחרינא אמר אישר. מאן דאמר חרוש זה טבאות מהו שואלין בשלומן, אישר. ומאן דאמר אישר מהו שואלין בשלומן, (שואלין) בשלום ישראל שלום עליך. וסוגיא דסוף הניזקין (גיטין דף טז ע"ב).

ישראל בשלומן מפני דרכי שלום: **ד המדל בזיתים** ב"ש אומרים יגום וב"ה אומרים ישרש ומודים במחליק עד שיגום. אי זה המדל אחד או שנים המחליק שלשה זה בצד זה בד"א מתוך שלו אבל מתוך של חבירו אף המחליק ישרש: **ה המבקייע** בזית לא יחפהו בעפר אבל מכסה הוא באבנים או בקש הקוצץ קורות שקמה לא יחפהו בעפר אבל מכסה הוא באבנים או בקש ט"אין

שינויי נוסחאות: 1 והמחליק, ר"ש, ר"מ.

ולא צמעה, כגון אם ראה אותם עוזדין צשעית הרי זה אומר להם ה' יהיה צעורכם, או דומה לזה מן הצרכות. ומה שאמר **שוא"ץ** בשלומן ואפילו דימי חגיגה: **ד כבר פירשנו** (פאה פ"ז מ"ה) **שמד"ף** הוא הקיצוץ וההפחתה, מן דל. ומה שאמר כאן **המד"ף** בזיתים הוא שקצצם לעצים. ואמרו בית שמאי שאפילו אם כרת שני גזעים או אחד אסור לו לעקור שרשיו מן הארץ כדי שלא יתקן את הארץ, וזה הוא ענין אמרם יגום. כלומר שכרת מעט הארץ ומניח השרשים בארץ. ובית הד"ף מתירין לו לעקור השרשים. ואם כרת ש"ש אילנות צשורה אחת הרי זה אסור לו לעקור שרשיהם, מפני שהוא מקום גדול וראוי לזרוע בו, והרי הוא כאילו עקר אילנות כדי להופכה לשדה לבן, וזה מעבודת הארץ:

ומניח אחד כדי שיגדלו. וקא סברי צית שמאי דגומס, שקוצץ הזית והשורש נשאר בארץ, לאס היה חופר ומשרש היה נראה כעבודת קרקע. וזית הלל לא חיישי צשנים, אבל במחליק כגון שלשה זה צלז זה דיס יותר מדאי קרקע חלקה אמרי' לעבודת קרקע מתכוין. וצשל מצרו לא חיישינן, דכיוצא צו אמרינן לעיל צכמה דוכתינן (לעיל מ"א ופ"ג מ"ו) וידעי דלעצים מתכוין: **ה לא יחפה בעפר**. הציקוע, שמתקן צק: **אב"ף מכסהו באבנים** ובקש. שאינו אלא כמושיב שומר שלא יצט: **בתולת שקמה**. שלא נקצצה מעולם. וצפ' קמא דנדה (דף ט:): תנינא ג' בתולות הן וקא חשיב הך:

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

בטוב ואנו ניקח השדות מכסם (בהפירות) [בחכירות]¹ אחר השמיטה, פירוש אחר אומרים להן אישר. ואלו ב' הפתרונות ר' (זירא) [חיהי]² ור' אמי אמרום. למאן דמפרש מחזקין אומרים להן חרשו וכו', שואלין בשלומן אומרים להן אישר, ולמאן דמפרש מחזקין אישר שואלין בשלומן כיצד ופריק שואלין בשלומן כשלום ישראל שלום עליך. **ד המד"ף בזיתים**. פי' מפרש לקמן, המדל אחד או ב'. פי' מדל אחד, עוקר אילן א' ומניח ב' כדי שיגדלו הב' בריוח, או עוקר ב' ומניח אילן אחד. פי' מד"ף כמו מדלל שדה מן הזיתים. בית שמאי אומרים יגום מעם הארץ. פי' אבל לא ישרש דמחזי כעובד השדה. והמחליק, הן ג' אילנות זה בצד זה עוקר, כדי שיגדלו הנשארם בריוח. פי' ומחליק, ואנכי איש חלק (בראשית כז), פי' מחליק שדה מן הזיתים. מודין בית הלל שיגום ולא ישרש, שאם משרש הואיל וקרקע של ג'

אילנות הוא קרקע הרבה, הרואין יאמרו לעבודת הארץ מתכוין. ותניא (תוספ"ג פ"ג) המשרש (עוקר) [עיקר]² חרוב וסדן של שקמה אם לעצים מותר אם לשדה אסור. **בד"א מתוך שלו**. במדל אליבא דבית שמאי ובמחליק אליבא דבית הלל אז יגום. **אב"ף מתוך של חבירו** אף המחליק ישרש. שבודאי הרואין יאמרו לעצים מתכוין. **ה המבקע** לזיתים **לא יחפה הביקוע בעפר** וכו'. (א"ר) [ר"ן]¹ יוסי בש"ר אבינא שאל מה בין קשין לעפר והשיבוהו קשין אינו אלא כמושיב שומר פי' שלא ייבש אבל עפר עושה לו טינה והיא גדילה מחמתו לפיכך **מכסהו באבנים** או בקש אבל לא בעפר. הקוצץ קורות שקמה. פי' מעיקרו. אותו מקום שניטלו האילנות ממנו לא ימלאנו עפר מפני שנראה כעבודת הארץ. תניא (שם) מחפורות שניטל מהן אילנות הרי זה לא יכסם עפר אבל מכסה באבנים ובקשים. אין קוצצין

1 הגהת הגרנ"ז. 2 כנצד"ל.

פירוש הרא"ש

גזים בשביעית. צירושלמי. פליגי צה ר' חייא ור' אמי חד אמר חרוש זה טבאות ואנא נסיבנא לה מינך צמר שמיטתא וחרינא אמר אישר, מ"ד חרוש זה טבאות מהו שואלין בשלומן אישר, ומ"ד אישר מהו שואלין בשלומן ישראל אע"פ שמוכר עליו השם שנקרא שלום כדכתיב ויקרא לו ה' שלום, וצפ' הניזקין (גיטין ע"ב). פריך אחזקי מחזקינן להו שואלין בשלומן מיציעא ומשני לא נכריה ללא ליום אידס דתניא לא יכנס אדם לצימו של נכרי ציוס אידו ויתן לו שלום מאלו צשוק ונתן לו שלום צשפה רפה וצכוצד ראש: **ד המד"ף**. צפ"ק דמועד קטן (דף ד:): מדל לישנא דשלופי,